

ТВОЕТО БЪДЕЩЕ ЗАВИСИ ОТ ДНЕС!

Катя Ценева

Техническа професионална гимназия „Стамен Панчев“, Ботевград

Резюме. Българското професионално образование е в процес на модернизация и налагане на нови образователни стандарти. Този дълъг и сложен процес се нуждае от алтернативни източници на финансиране, от квалифицирани управленски кадри, способни да вземат решения и поемат отговорност и от хора с идеи, неизчерпаема енергия и ентузиазъм, които са решени да постигнат основната цел – модерно професионално образование, адекватно на съвременния свят и изискванията на бизнеса. С този материал споделям опита на една малка професионална гимназия, направила първите успешни стъпки към промяната, изправена пред предизвикателствата на времето, в което живеем.

Keywords: intercultural education, vocational training, educational projects, european funding

Техническа професионална гимназия „Стамен Панчев“, Ботевград, е с над 50-годишна традиция в качественото професионално обучение на кадри за машиностроенето и електрониката. През годините в гимназията са обучавани ученици по различни специалности, в зависимост от нуждите на производството и развитието на региона. Близо 80% от трудовия потенциал на града са възпитаници на гимназията.

Промените в обществото след 1989г. промениха и образованието, в частност училищата. В условията на зараждаща се пазарна икономика средствата за образование бяха ограничени, което доведе до:

- Морално и физическо остаряване на материалнотехническата база на училищата, неотговарящо на изискванията на съвременния свят за предоставяне на качествена образователна услуга;
- Липса на възможност за повишаване на квалификацията на преподавателите;
- Липса на мотивация у младите, високообразовани и квалифицирани хора да се реализират в сферата на образованието;
- Пълна подмяна на ценностната система;
- Създаване на измамни представи у родители и ученици, че единствено обучението по „новите“ специалности, свързани с ИТ-технологиите, икономиката и мениджмънта ще осигури реализация и качество на живота им;
- Демотивация за обучение на деца и ученици от ромското малцинство, деца от социално слаби семейства и деца в неравностойно положение по икономически, социални, личностни и други причини.

ТПГ „Стамен Панчев“ не направи изключение – негативните последици от прехода дадоха своето огромно отражение. През учебната 2007/2008г. гимназията направи прием само от една паралелка, по специалността „Телекомуникации“. Децата, пожелали да се обучават в нашето училище, бяха предимно от ромското малцинство, от социално слаби семейства и в неравностойно положение.

Нуждаехме се от промяна!

Нуждаехме се от промяна като образователна институция, нуждаехме се от промяна като българско училище, като професионална гимназия, нуждаехме се от промяна като хора, които не просто работеха в образователната сфера, а за които образованието продължаваше да бъде приоритет.

Възможностите бяха налице.

Финансираните от Оперативна програма за развитие на човешките ресурси (ОПРЧР) и ЕСФ образователни проекти бяха за нас първата възможност да започнем промяната. През 2007г. гимназията участва с проекта *„Ти можеш! Подобри качеството си на живот чрез образование и професионална квалификация“* по схемата за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG 051PO001/07/4.1-01 – „Създаване на благоприятна мултикултурна среда за практическо прилагане на интеркултурно образование и възпитание“ на стой-

ност 65 796.65лв. Проектът беше одобрен и през 2008 – 2009г. го реализирахме успешно.

През 2008/2009г. г. реализирахме и втори проект *„Да продължим заедно!“* към Центъра за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства, на стойност 39 980лв, по компонент: „Създаване на условия за извеждане на деца и ученици от ромската общност от обособени детски градини и училища и социализацията им в приемните детски градини и училища“.

През 2009/2010г. реализирахме следващ проект, особено важен за нас като професионална гимназия – *„Твоето бъдеще зависи от днес! Придобий професионални умения чрез практическа подготовка в реална работна среда“* към ЕСФ, на стойност 59 770лв., по схема за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG 051PO001-3.3.03 „Училищни и студентски практики“ на ОПРЧР и ЕСФ.

През 2011г. реализирахме проекта *„Модерни технологии – залог за успешна реализация“*, на стойност 98 593.83 лв. по Национална програма „Модернизиране на системата на професионалното образование“, в партньорство с НАКМАШ – 97 ООД, Ботевград и съфинансиране от страна на фирмата. Направихме основен ремонт на една от стругарските работилници и закупихме струг с цифрово-програмно управление.

За пет години упорита работа – четири реализирани проекта, като водеща организация. Благодарение на средствата от реализираните проекти по ОПРЧР Националната програма за модернизация на професионалното образование и на възможностите, които Делегираният бюджет ни предоставя, ние успяхме да обновим част от нашата материално-техническа база. Два оборудвани кабинета по електронни измервания и схемотехника, две съвременни стругарни, едната от които с два цифрово-програмни струга, ремонтирана шлосерна.

Не пропуснахме и втората възможност – създаване на трайни партньорства с бизнеса. През тези години Ботевград успя да възвърне позициите си на развит център на машиностроенето и електрониката. Докато обновявахме материално-техническата си база, ние изнесохме част от практическите часове на 11. и 12. клас на територията на фирмите НАКМАШ – 97 ООД, ВОП ООД, ИНКОСИ-СТЕМС.

Много успешни бяха ученическите практики, проведени през 2009 и 2010 г. по проекта *„Твоето бъдеще зависи от днес!“* към ОПРЧР и ЕСФ. 70 ученици от Професионалната гимназия проведоха по 240 часа практика в реална работна среда във фирмите – НАКМАШ – 97 и ВОП. Там те имаха възможност да се адаптират към реалните условия на труд, да се запознаят и работят на най-съвременни машини, да добият умения, които да им позволят да са конкурентоспособни на пазара на труда. В проекта се включиха всички заинтересовани страни. Фирмите партньори, освен че осигуриха работни места за учениците, определиха и наставници, които се грижеха за тях. Работеше се по предварително изготвени програми от нашите преподаватели по практика и ежедневно за всеки един ученик,

наставникът попълваше дневник за поставени задачи, придобити умения и показани качества. Отработените часове се заплащаха по 1,90 лв. на час. Проектът насърчи социалното включване и сближаване и предложи алтернатива за личностно развитие и добра социална реализация на учениците, спомогна за изграждане на трудови навици и възпита необходими качества – дисциплина и работа в екип.

Фирмите се превърнаха в своеобразен пазар на труда – работодателите наблюдаваха работата на учениците и избираха бъдещите си кадри. Тези ученически практики в реална работна среда, които притежаваха всички елементи на реален производствен процес, събудиха огромен интерес в училище. Учениците не бяха просто наблюдатели, а участници, които работеха в екип с работниците от фирмите, изпълняваха поставени задачи и получаваха заплащане за извършената работа. Направените анализи след финализиране на дейностите по проекта изведоха на преден план извода, че именно заплащането на положения труд се оказва водещ по отношение на мотивацията за участие от страна на учениците, за сериозното им отношение не само към производствения процес във фирмите, но и към учебния процес. Условието, при което всеки от учениците можеше да вземе участие в проекта, беше редовното посещение на часовете в училище. И

след приключване на проектните дейности практиките бяха предмет на обсъждане и любима тема за разговори за всички ученици. Училищният живот беше станал по-разнообразен, по-интересен, по-стойностен с реализирането на този проект. Ние усилено търсехме работещ модел за осмисляне на свободното време на учениците и превръщане на училището в „желана територия“ за тях. От една страна, искахме този модел да е продължение на добрите практики, наложили се по време на успешната реализация на проекта, а от друга, да прибавим елемент на състезателност, като по този начин поощрим личностната изява на учениците, и ги насърчим да могат да показват своите умения и да бъдат конкурентоспособни на пазара на труда.

Така се роди идеята за създаване на клубове по професии, като извънкласна дейност и провеждане на заключително състезание по клубове, наречено Майски професионални дни. Този интересен формат на извънкласна дейност да бъде финансиран със средствата за извънкласна дейност, които МОМН предвижда в училищния бюджет.

На педагогически съвет, състоял се на 25.01.2011г., с протокол № 7 се взе решение средствата за извънкласна дейност да се използват за подготовка и про-

веждане на състезания по отделните професии.

За целта бяха сформирани шест клуба – Клуб по електрически измервания, Клуб по схемотехника, Клуб по стругарство, Клуб по шлосерство, клуб „Млад автомонтьор“, Клуб по електротехника. Членството в тях не беше задължително – то е личен избор на всеки един от участниците. Всеки клуб избра един ден от седмицата за своите занимания, като продължителността им не биваше да надвишава три учебни часа. Определени бяха ръководителите на клубовете – преподаватели по практика в училището. Всеки от тях трябваше да изготви учебни програми за своя клуб, съобразени с изискванията на МОМН, но надграждащи вече придобитите умения, да определи график за провеждане на часовете, да изготви списък на необходимите материали за провеждане на подготовката на учениците и да подготви заданията за самото състезание.

Определени бяха целите на планираната инициатива:

- Развитие и надграждане на професионални знания и умения (компетенции);
- Осмисляне на свободното време на учениците чрез участие в извънкласни форми на обучение;
- Възпитание в акуратност, коректност, толерантност, прецизност, дисциплина и придобиване на навици за работа в екип;

– Намаляване броя на отпадналите и незавършили средно образование младежи;

– Промяна на нагласата на обществото към позитивно отношение спрямо децата от малцинствените етнически групи;

– Определена беше и продължителността на проекта „Майски професионални дни“ (15.02.2011г. – 31.05.2011г.). Предвидено беше състезанията да се проведат в началото на юни. Цялата подготовка за състезанията протече с много желание от страна на учениците и колегите преподаватели. Обявени бяха големи парични и предметни награди – голяма част от средствата бяха осигурени от фирмите партньори.

Тук е мястото да отбележа високия професионализъм на ръководителите на клубовете – инж. Петя Събева, Бистра Коцева, Валя Декова, Димитър Николов, Петър Каменов. Със своя ентузиазъм и педагогически такт те подготвиха децата блестящо за състезанията.

В процеса на подготовка се наложи добрият тон на толерантността, използването на възможността всеки ученик от екипа да научи и може колкото другия до него. През целия втори срок на учебната година класните стаи бяха пълни с ученици, присъстваха дори и тези, които рядко идват на училище. Основната тема на разговорите беше една – предстоящото състезание.

Кулминацията, естествено, беше провеждането на състезанието в рамките на Майските професионални дни. Организацията на самото състезание беше перфектна. Създадена беше творческа обстановка за истинско съревнование, имаше усещането за безпристрастност при оценяването – всички запоели схеми,

измерени елементи, изработени детайли се поставяха в пликове, така че оценителната комисия не можеше да знае чия изработка са те. Резултатите се оценяваха от специално избрана комисия, в която участваха работодателите. Тримата най-добре представили се участници от всеки клуб получиха парични и предметни награди, обявени при започване на клубните дейности.

След приключване на състезанието в направените анкети на въпроса „Най-добрият в клуба ли стана победител, или имаше лош ден?“ Отговорът в 95% от анкетите беше твърдо „Да!“ Учениците приеха резултатите и направиха правилния извод – този, който редовно присъства в часовете, е сред победителите.

Организирахме тържествено закриване на Майските професионални дни, на което присъстваха г-н Р. Рашев -представител на РИО, г-н Г. Георгиев – кмет на община Ботевград, г-н А. Атанасов и г-жа В. Георгиева – представители на фирмите партньори на гимназията – НАКМАШ – 97 и ИНКОСИСТЕМС, представители на Общинския съвет, Ботевград, и много гости. Награждаването се състоя на ледената пързалка в Ботевград. Кметът на града г-н Г. Георгиев награди победителите от всеки клуб с едномесечна почивка на Слънчев бряг, г-жа В. Георгиева, представител на фирма ИНКОСИСТЕМС, връчи на г-жа Бистра Коцева, преподавател по практика на учениците от специалност „Телекомуникации“, сумата от 1800 лв. за награди за всички ученици, участвали в състезанията.

Резултатите:

- по-атрактивна образователна система – включване на един нетрадиционен формат на извънкласна дейност;
- надграждане и усвояване на нови знания и умения. Формиране на ключови компетентности;
- включване на състезателен елемент и осигуряване на възможност за личностна изява;
- изграждане на личности, конкурентоспособни на пазара на труда;
- създаване на възможност за все по-тясно сътрудничество с фирми от машиностроенето и електрониката.

Ще посоча само няколко факта, които не са предмет на анализ в настоящия текст, но ще направят по-ясни и разбираеми нашите действия и надявам се, че ще дадат точна оценка на усилията и резултатите, които сме постигнали с реализиране на идеята Майски професионални дни, 2011г.:

- Започващите 9. клас ученици са полуграмотни;
- Започващите 9. клас ученици не притежават изградени навици за редовно посещаване на учебните часове, а част от тях нямат и икономическата възможност да идват ежедневно на училище;
- Започващите 9. клас ученици не притежават изградени навици за усвояване на нови знания;
- Родителите на голяма част от учениците са незаинтересовани от тяхното настояще и бъдеще и не може да се разчита на съдействието им.

Това е само част от действителното състояние при приема на всеки нов випуск в ТПГ през последните години. Обучението започва при условия, които са трудни и за двете страни – учители и ученици. Много често именно трудностите, които срещат децата при усвояване на материал над техните възможности, е причина

за отпадането им от образователната система. Необходими са много време, търпение, изграждане на доверие, допълнителни занимания и усилия, за да се изградят липсващите навици и се придобие необходимата доза самочувствие, за да поискат тези деца да останат в училище и чак тогава училището да стане „желана територия“ за тях.

Много дълъг път трябва да извърви нашата гимназия, докато стане наистина „донор“ на качествени кадри за машиностроенето и електрониката. Само отличната материално-техническа база, високата квалификация на преподавателите и неизчерпаемата им енергия не стигат. Необходима е ясна визия за развитието на професионалните гимназии, свързани с машиностроенето като цяло. Много трудно се обучават деца, които не покриват минимума от държавните образователни изисквания за завършен осми клас – да работят с модерни технологии и машини, каквито са цифрово-програмните.

И въпреки трудностите, не е невъзможно! При нас нещата се случват!

Нашите амбиции и усилия са насочени към това да превърнем тази идея в традиция за гимназията. Надяваме се, че Майските професионални дни ще бъдат стимул не само за обучаващите се в нашето училище, но ще станат и част от мотивацията на бъдещите ученици в ТПП „Стамен Панчев“.

YOUR FUTURE DEPENDS ON TODAY

Abstract: The Bulgarian vocational education is in the process of modernization and implementation of new educational standards.

This long and complex process needs alternative sources of finance, qualified managers capable of making decisions and taking responsibility and people generating ideas, inexhaustible energy and enthusiasm and also determined to reach the main goal-modern vocational education adequate to the modern world and business demands.

This material shares the experience of a small vocational school facing the challenges of the time which we live in and the first successful steps of the change made by it.

Eng. Katia Tceneva

✉ Technical Professional School “Stamen Panchev”
Botevgrad, Bulgaria
e-mail: kgtceneva@abv.bg